

De Verdaguer a Jordi Coca, de Poe a Pessoa

Jacint Verdaguer, en la recta final del centenari de la mort, protagonitza l'actualitat editorial d'aquestes festes, al costat de clàssics estrangers com Fernando Pessoa i Edgar Allan Poe. Pel que fa als narradors de casa, la sorpresa ve de la mà d'un veterà, Jordi Coca, amb la novel·la 'Lena'.

L'Any Verdaguer, que ha tingut un impacte nacional més ferm i extens que l'Any Gaudí, pel que fa a conferències, homenatges i publicacions, es clourà amb una edició històrica, el volum de gairebé mil cinc-cents pàgines *Prosa*, primer de la col·lecció "Totes les obres de Verdaguer", de Proa, dirigida per Joaquim Molas i Isidor Cònsul. L'aparició del volum és un dels esdeveniments culturals més destacats de l'any. S'hi apleguen tots els llibres en prosa de l'escriptor, més una tria generosa del seu epistolari i les

traduccions de *Nerto*, de Frederic Mistral, les *Quatre Passions* i diversos articles i rondalles. Finalment, l'annex recull algunes proses de joventut, com els *Records d'infantesa*. És una gran oportunitat per copsar l'abast de la prosa de l'autor, una prosa, com diu Molas en la introducció, modèlica, culta i popular, espontània i retòrica, precisa i de gran musicalitat i que mostra un gran poder d'observació i de descripció, "molt sovint d'un detallisme i d'un colorit que raneja el preciosisme".

Cinc edicions més acompanyen el volum. Una és el rescat d'un llibre històric, *Mossèn Verdaguer. El poeta, el sacerdot, l'home, el malalt* (Ajuntament de Solsona), del poeta Josep Falp i Plana (1873-1913), un dels metges que va assistir mossèn Cinto els darrers dies de la seva vida; text molt emotiu, escrit als tres mesos de la mort de Verdaguer. La nova edició és presentada i actualitzada per Ramon Felipó. De les quatre restants, dues són edicions verdaguerianes, com la nova edició crítica de *L'Atlàntida* (Eumo), a cura de Pere Farrés, i la nova edició d'*Aires del Montseny* (Edicions de 1984), a cura de Narís Garoleira, filòleg que signa, d'altra banda, el llibre *Jacint Verdaguer. Esbós biogràfic i antologia* (Generalitat de Catalunya). Finalment, cal reportar l'estudi *Jacint Verdaguer i Montserrat* (PAM), de Francesc Xavier Altés i Aguiló.

Els orígens de la literatura occidental

Marc Soler

***El món d'Homer. Breu història de la mitologia clàssica*, de Pierre Vidal-Naquet. Traducció de Salvador Company i Anna Torcal. Editorial Empúries. Barcelona, 2002. Preu: 17 euros.**

Aquest llibre és una síntesi perfecta dels problemes que plantegen els dos poemes fundacionals de la literatura occidental: la *Iliada* i l'*Odissea*. Qui era Homer? Com era la societat grega? Quins els seus déus i herois? Què representen els poemes? Quina projecció tenen en la literatura occidental? I tantes altres a les quals Vidal-Naquet dona resposta.

En els darrers temps hem viscut un seguit de polèmiques entorn de la crisi de les humanitats i la seva reforma en el camp de l'ensenyament. Les opinions escoltades i llegides han estat per a tots els gustos i digustos, com el lector ja deu conèixer. Doncs bé, vet aquí un llibre que, tot i ser francès –que diria pejorativament un mestretites que corre solt pels mitjans de comunicació–, en la seva brevetat, és un exemple preclar de sapiència i com aplicar-la en el camp de l'ensenyament. Aquest és un llibre recomanable, valgui l'expressió, per a tots els públics, i no hi fa res que siguin especialistes o llecs en la matèria que coneixem com a "clàssiques". Si encara no hem perdut del tot la sensibilitat, la lliçó magistral que sobre la *Iliada* i l'*Odissea* ha escrit el professor Pierre Vidal-Naquet hauria de ser de lectura obligatòria per a professors, alumnes o qualsevol persona mínimament instruïda. Ja no cal dir que la lectura interessarà aquells lectors que hagin freqüentat les pàgines dels anomenats poemes homèrics. Sigui com sigui, el llibre de Vidal-Naquet dona prou arguments per començar o per retornar a la lectura d'aquests poemes: un, la *Iliada*, el del començament; l'altre, l'*Odissea*, el de la imitació –és a dir, el de l'inici de la literatura.

No fa gaires anys un altre professor insigne, Georges Steiner, s'exclamava de la dificultat que tenia amb els seus alumnes –universitaris!– a l'hora de llegir segons quins textos amb referències a la mitologia clàssica. Doncs, véus per on, llibres com el de l'erudit francès ajuden a fer més proper el que en aparença és una disciplina aspra i allunyada del nostre món de referències. Però amb la mitologia clàssica passa el mateix que amb els mites bíblics. Sense saber-ne res difícilment es pot entendre alguna cosa pel cap baix de la literatura i l'art occidentals. L'erudició, però, no és un farrec incommestible? Per a comprovar-ho només cal abocar-se en aquest breu text, i entendre'n els motius que la fan divertida. De forma especial quan l'autor sap explicar-se i fa que el propi entusiasme sigui encomanadís i ens inciti a la lectura.

Si de Verdaguer saltem als autors amb obra completa en procés d'edició, trobem la nova edició de *La ruta blava* de Josep Maria de Sagarra, editada per 3i4 sense els errors i omissions de les edicions anteriors, i el primer volum de la nova *Obra completa* (Eds. 62) de Joan Fuster, amb un dietari inèdit.

Pel que fa a les aportacions en prosa, cal cridar l'atenció sobre el nou llibre —en aquest cas, més nou que mai— d'un autor veterà, Jordi Coca, la novel·la *Le-na* (Eds. 62).

Diversos autors confirmen els primers passos donats recentment. Jordi Puntí ho fa amb el recull *Animals tristos* (Empúries). Jordi Arbonès, amb la novel·la *Matèria fràgil* (Eds. 62); Francesc Serés, amb *Una llengua de plom* (Quaderns Crema); Vicent Pallarés, amb *Les urpes del llop* (Bromera); Albert Sánchez Piñol, amb *La pell freda* (La Campana); Francesc Viadel, amb *Terra* (Bromera); Monika Zgustova, amb *Menta fresca amb llimona* (Proa); i J. N. Santaaulàlia, amb *Ulls d'aigua*.

Dos clàssics estrangers han merescut una atenció especial. A Quaderns Crema, Fernando Pessoa. Poc després d'haver-li editat, en edició de Joaquim Sala-Sanahuja, la seva poesia, en quatre volums, signada per ell o creada pels seus heterònims, ha publicat l'edició in-

tegra del *Llibre del desassossec*, en versió de Gabriel Sampol i Nicolau Dols. Una primera traducció de Proa, no tan extensa, havia estat trduïda el 1990 per Vimala Devi i Manuel de Seabra, amb el títol —per nosaltres, més encertat— *Llibre del desfici*.

I pel que fa a Columna, l'autor del qual s'han enamorat és Edgar Allan Poe. Per una banda, l'editorial li ha traduït tots els contes, en dos volums que fan més de mil dues-centes pàgines en total. Signa la traducció Joan Solé. I, per

Jaume Verdagué arriba al final del seu any ple de vitalitat. Proa publica, en un sol volum, tota la seva prosa, a cura de Joaquim Molas i Isidor Cònsul. L'Ajuntament de Solsona ha reeditat un llibre històric, Mossèn Verdagué. El poeta, el sacerdot, l'home, el malait, de Josep Falp i Plana. Francesc Xavier Altés i Agulló ha estudiat la relació del poeta amb Montserrat.

l'altra, el llarg poema en prosa *Eureka*, traduït també per Solé.

Cal afegir que Columna ha incorporat un autor que fins ara semblava ser esti-

Capsa de sorpreses

Toni Pau

Vodevil, d'Enric Benavent. Pròleg de J. V. Martínez Luciano. Biblioteca Teatral Premis Max Aub / Teatres de la Generalitat Valenciana. València, 2002. 82 pàgines. Premi Max Aub, atorgat per Teatres de la Generalitat al millor text representat el 2001.

L'univers dels jocs de rol: una història oculta, una baralla de cartes i un rellotge sense manetes, la mort del pare, secrets de família... Les regles d'un joc que el lector haurà d'esbrinar a mesura que avança l'acció. Per què no hi proveu a jugar?

Un vodevil és una obra còmica, de caire optimista i amb una intriga prou complexa, que destaca per les seues agudeses o "dits d'autor". Si més no en aparença, aquest vodevil un tant perpretat per Enric Benavent participa en bona mesura dels mateixos tòpics que les obres de Labiche o Feydeau: personatges plans, importància de determinats objectes en el desenvolupament de la trama, equívocs inesperats, ritme vertiginós —fins i tot extenuant— i complicitat amb el públic. Tot i això, és *Vodevil* un vodevil? Potser sí. És només un vodevil? Em sembla que no.

En primer lloc, els jocs de rol moderns, per exemple, també empenen recursos molt semblants; no endebades el mateix Benavent ha donat a la seua obra cert aire cerimonial que recorda la manera de jugar d'aquests últims. D'altra banda, a *Vodevil* s'imbriquen dues històries. La primera, més perceptible, ens conta les clàusules secretes d'un

joc de rol basat en situacions de vodevil; la segona, més subtil, tampoc no ens conta un vodevil pròpiament, sinó la confusió existencial d'uns éssers que es veuen impel·lits a interpretar, nit rere nit, les mateixes situacions prefixades. El vodevil en si mateix no importa; es tracta d'una marrada, d'un truc, el *Mac Guffin*... un element fonamental a l'hora de construir els personatges, però irrelevant per al lector o l'espectador. Aquest procediment, tan característic del *thriller* cinematogràfic, també forma part de la tradició dramàtica occidental que Benavent coneix prou bé gràcies a la seua trajectòria com a actor.

En resum, que cadascuna de les dues històries que componen *Vodevil* —la perceptible i la subtil— té el seu propi sistema de causalitat, de manera que els mateixos esdeveniments entren simultàniament en dues lògiques argumentals antagòniques. Aquest és l'element essencial del drama. El problema, és clar, és contar les dues històries com si foren una sola. Benavent ha triat contar-nos la història subtil d'aquest "joc de papers" mitjançant allò que els personatges callen, és a dir, amb el sobreentès i l'al·lusió. El suggeridor final resta obert i fa de *Vodevil* una obra plena d'irònia, moderna i intel·ligent, una capsa de sorpreses deutora del millor teatre del segle XX.

Del portuguès Fernando Pessoa podem llegir ara una edició més extensa del *Llibre del desassossec*, que publica Quaderns Crema. Columna ha editat, en dos volums, tots els contes d'Edgar Allan Poe, més el seu poema en prosa *Eureka*. Entre els creadors catalans actuals, destaca la novel·la d'un veterà, *Lena*, de Jordi Coca, publicada per Edicions 62.

mat únicament per Quaderns Crema, el portuguès Eça de Queirós. Li ha publicat *La correspondència de Fradique Mendes*, en versió de Jordi Cerdà.

Molts Nobels recomanables: Mahfuz amb *La maledicció de Ra* (Bromera); Simon, amb *El tramvia* (Bromera); Kertész, amb *Sense destí* (Quaderns Crema); Naipaul, amb *Més enllà de la fe* (Eds. 62); i Saramago, amb *Assaig sobre la ceguesa* (Eds. 62).

Autors populars com Coelho, Auster, Mayle i Gaarder són representats per les obres *Maktub* (Proa); *El Palau de la Lluna* (Eds. 62); *Lliçons de la bona vi-*

da (Eds. 62); i *El traficant de contes* (Empúries), respectivament. Quatre narradors estrangers nous mereixen atenció: Trezza Azzopardi, amb *L'amagatall* (Columna); Will Ferguson, amb la sàtira *Felicitat* (Columna); Tucker Marlarkey, amb *Una màgia molt clara* (Meteora); i Martin Page, amb la paròdica *Com em vaig convertir en un estúpid* (La Campana).

La novel·la històrica és molt ben representada. A més del ja esmentat Mahfuz, Edicions 62 presenta la que ha estat considerada pels anglesos com la millor novel·la històrica del XX, *La cin-*

quena reina, de Ford Madox Ford. I La Campana aporta el primer títol del cicle de les croades de Jan Guillou, *El camí de Jerusalem*. Pel que fa als autors de casa, apareix un nou relat d'Albert Salvadó, *Els ulls d'Annibal* (Proa/Columna), mentre que Gabriel Janer Manila s'incorpora al gènere amb *George. El perfum dels cedres*.

En l'intriga, destaca el nou Henning Mankell (*Els gossos de Riga*, Tusquets); el nou Andreu Martín (*Corpus delicti*, Planeta); la nova Donna Leon (*Vestit per morir*, Eds. 62) i el nou Mary Higgins Clark – Carol Higgins Clark (*Última oportunitat*, Proa). I en el de la literatura de viatges, tres títols, *Filles de la sorra* (Rosa dels Vents), d'Anna Tortajada; *Tubabu* (Empúries), de Carme Villabona; i *A la recerca d'El Quemado* (Columna), de Maria Botey.

En l'estudi històric, sobresurten *Alexandre VI i Roma* (3i4), de Ximo Company, i *Els comtes sobirans de la Casa de Barcelona* (Generalitat de Catalunya / Eds. 62), coordinat per Josep M. Sans i Travé. En el lingüístic, *Dolor de llengua* (3i4), d'Enric Lareula. I en el llibre il·lustrat, *Com ens divertíem... com ens divertim* (Eds. 62), de J. Fabre i J. M. Huertas, amb fotos de Pere Encinas.

Lluís Bonada

Viciana, ressuscitat

Josep Vicent Escarti

Libro tercero de la Crónica de la ínclita y coronada ciudad de Valencia y de su reino, de Martí de Viciana. A cura de Joan Iborra, Col·l. "Fonts Històriques Valencianes". Universitat de València, 2002. 481 pàgines. Preu: 17 euros.

Sembla que Onofre Esquerdo, un valencià erudit del XVII, va escriure un text que portava per títol *Viciana resuscitado*. Segons l'encara més erudit bibliògraf Vicent Ximeno, es tractava d'un volum incomplet amb anotacions sobre heràldica i genealogia de la noblesa regnícola, molt del gust d'aquell personal del barroc. El títol del text d'Esquerdo suggereix, però, una revisió de l'obra de Viciana i segurament, almenys, prendria aquest com a base. En especial, el segon llibre de Viciana degué ser el punt de partida d'Esquerdo: precisament, el llibre que causà bona part dels problemes a l'autor borrianenc i descendent, també, d'un altre escriptor de cognom Viciana.

Ara, la Universitat de València, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Borriana, ha tret a la llum el *Libro tercero de la Crónica de la ínclita y coronada ciudad de Valencia y de su reino*, a cura de Joan Iborra, i dins la col·lecció "Fonts històriques valencianes", que dirigeixen Antoni Furió i Enric Guinot. El volum, amb un disseny impecable, representa la primera part d'un treball gegantesc que s'ha proposat Iborra i del qual, ara, veiem el primer fruit: "ressuscitar" Viciana. Una cosa no gens fàcil.

En efecte, l'empresa historiogràfica de Viciana va patir molts problemes a l'hora d'editar-se, al segle XVI. Així, de bell principi, potser Viciana es va veure impel·lit a traduir el seu text en espanyol, per pressions editorials, per raons de mercat. En haver d'aparèixer el segon llibre, el rebombori entre la noblesa aborigen degué ser sonat: una part d'aquells nobles no estaven d'acord amb l'ordenació alfabètica que Viciana havia assignat als seus cognoms, en l'obra, i aconseguiren paralitzar-ne la impressió i, encara, fer desaparèixer, segurament, tots els exemplars del llibre primer, que ara com ara continua perdut. Amb aquell panorama, i a pesar de la protecció dels Borja, invocada a les primeres pàgines del llibre segon, Viciana encara es va decidir a portar a la impremta el llibre tercer, el que ara es publica. Va fer, almenys, dues versions diferents, pel que feia a les dedicatòries inicials, amb la intenció de recaptar protecció: una a l'arquebisbe de Saragossa i una altra a don Giner Rabassa de Perillós. Però de poc li degueren valer: el llibre quart, precisament on narra les Germanies, Viciana l'hagué d'imprimir a Barcelona, i posar-lo sota l'empara de Felip I, II de Castella.